

Buricul, poarta sufletului

Cartea *Anii măgărilor* de Branko Ćopić¹ mi-a sosit din Belgrad prin poștă. Scrisoarea căzută din colet purta ștampila poștei centrale din Sarajevo cu adresa: Aleksa Kalem, strada Jabučica Avdo numărul 22. Era primul pachet primit pe numele meu. Pe dosul cărții ei de vizită, Ana Kalem, directoarea Institutului de Relații Internaționale în domeniul Muncii, scrisese: *Dragului meu Aleksa, la împlinirea vârstei de zece ani. La mulți ani! Mătușa Ana.*

Cadoul nu mi-a făcut plăcere. Am plecat la școală plin de angoasă matinală. Când clopoțelul a sunat recreația mare, am luat în stăpânire primul dintre veceurile celor mari – căpătaseră numele ăsta fiindcă în ele se fuma. LD cu filtru era țigara școlilor din motivul că se cumpăra la bucată. Una singură rezolva zece elevi dintr-a treia C.

— Nu așa! i-a reproșat Coro lui Crni. Trebuie să tragi adânc în piept, să-ți ajungă fumul până la degetul mic de la picior.

1. Scriitor sârb (1915-1984), dintre ale cărui volume au fost traduse în limba română: *Republica însoțită*, *Peripețiile lui Nikoletina Brusac*, *A opta ofensivă*, *Anii măgărilor*, *Dezlănțuirea*.

Părea că ne lămurește cum se fumează, dar de fapt profita să tragă fumuri mai des decât îi venea rândul.

— Am o problemă a naibii..., am mărturisit eu din senin. Ce să fac?

— Depinde... Apropo de ce?

— Vor să mă forțeze să citesc cărți... Mai bine merg la casa de corecție!

— Știu o soluție.

Aproape m-am sufocat; tutunul de herțegovină. Degeaba era recreația mare, n-aveam o veșnicie să fumăm.

— O soluție? Care?

— De acum până se termină anul, frate-meu trebuie să citească *Roșu și negru* de Balzac.

— Stendhal. Balzac e ăla care-a scris *Moș Goriot*.

— Vrei să te ajut, și faci talente?

— Sunt destul de sigur...

— Contează cine ce-a scris? Bun, uite...

La școală, i-au zis lu' frate-meu că dacă nu citește afurisita asta de carte, repetă clasa a VII-a. Mama l-a legat de un scaun și l-a amenințat: „Te urmăresc până termini cartea! Chit că-o să crăpi de la citit, iar eu de la stat cu ochii pe tine, dar tot o să-l citești pe nenorocit!“.

— Ce nenorocit?

— Păi... Balzac ăsta! Când a auzit, Miralem a început să se smiorcăie: „Mamă, da' de ce ești așa cu mine?“. Dar ea i-a trântit-o: „Mai îndrăznești să mă-ntrebi? Tac-tu, săracu', era hamal. Dar tu n-o să ajungi ca el! Altfel, s-a zis cu orice nădejde!“. Și l-a legat de scaun. Fedeleş!

— Cu cablul de la fierul de călcat. Și pe mine m-a trimis de urgență la bibliotecă să caut cartea. Când mă pregăteam să plec, Miralem mi-a făcut semn și m-a pricopsit cu o treabă: „Du-te până la Rasim, măcelarul. Îi ceri o sută cincizeci de felii de *stelja*¹, tăiate fin“. Am mers la bibliotecă, apoi la măcelărie; Rasim a tăiat carnea în felii subțiri, câte una de ronțăit la fiecare două pagini. Seara, mama s-a așezat pe divan în fața lui Miralem cu un ibric plin de cafea și nu l-a mai slăbit din ochi. El se holba la *stelja* de parcă ar fi citit, iar când voia să mănânce înainta în carte, dădea o pagină din Balzac și mai culegea o buca' de carne. Alea o sută cincizeci de felii au rezolvat alea trei sute de pagini. Și mama, care-a crezut că Miralem citise totul!

Din pricina *Anilor măgărilor*, la noi acasă se instaurase starea de excepție. În loc să le stea gândul la lucruri importante, tata și mama s-au apucat să facă lista marilor cărți din literatura universală pe care nu le citisem.

— Mamă, zi-mi și mie, dacă cineva nu le citește, e în pericol să-și piardă viața?

A fost prima întrebare serioasă pe care i-o adresam. Ea a zâmbit enigmatic și m-a pofțit să șed pe un scaun; mi-a trecut prin minte că poate se vorbise cu mama lui Ćoro și că avea să reia pe cont propriu tehnica legatului de scaun.

Dacă așa stăteau lucrurile, mi-ar fi fost cu neputință să-l imit pe Miralem... mi-era

1. Carne de vită uscată (n.tr.fr.).

groază de carnea de vită uscată! Doar gândindu-mă la seu și la grăsime, mi se întorcea stomacul pe dos. Dar mama era genul strateg:

— Ia uite ce șmechere sunt, mi-a zis mângâind niște cărți cu coperte bogate. E destul să citești una, și înveți un cuvânt nou. Ai mai auzit de regula asta?

Îmbogățirea vocabularului mă lăsa cu desăvârșire rece. Ea mi-a arătat *Winnetou* de Karl May, *Gașca lui Pero Kvržica*, *Un tren în zăpadă* de Mato Lovrak. Toată agitația în jurul lecturii ținea, pentru mine, de domeniul hărțurii. Parcă nu m-aș avânta. Branko Ćopić se cunoștea cu mătușa, și asta nu-mi plăcea.

— De ce nu-l cunoaște și ea pe Asim Ferhatović¹, mai degrabă? El ar putea să mă lase gratis la meciurile FK Sarajevo!

— Mătușa ta e o revoluționară, Aleksa! Cum poți să spui asemenea lucruri? Nu poți să te dovedești atât de primitiv.

— Ce face? L-ai făcut cumva pe Hace² primitiv?

Fierbeam, aș fi făcut urât de tot dacă s-ar fi legat cineva de fotbalistul care, de unul singur, îi bătuse pe cei de la Dinamo Zagreb, la ei acasă, cu 3-1!

— N-am nimic cu Ferhatović al tău, băiete, dar amândoi bunicii tăi sunt funcționari, n-ai cum să fii împotriva cărților!

— Și ce, nici fotbal nu sunt obligat să joc! N-o să mă vedeți jucând în filmul ăla, nici vorbă de așa ceva!

1. Fotbalist bosniac (1933-1987).

2. Sau Hase; porecla lui Asim Ferhatović.

În timp ce mă aprindeam ca un foc de pădure întetît de vînt, mama a pus mîna pe fierul de cîlcat.

— A, nu! am urlat. Doar n-o să mă legi cu cablul!

— De unde pînă unde să te leg? s-a îngrijorat Azra. Ți-ai pierdut mințile, sau ce?

Presiunile psihologice nu au produs nici un efect, iar în afară de relatări de meciuri, altceva nu aveam poftă să citesc. În semn de protest, mă interesam chiar de cele din diviziile a doua, a treia, chiar a patra, în *Večernje novosti*¹. Pe noptiera mea se îngărmădeau primele cărți pe care să le citesc. Tata se convinsese deja: n-aveau să scoată din mine un intelectual.

— N-avem ce-i face dacă se încapătănează. Să-l lăsăm să se joace, are toată viața înaintea. Poate într-o zi o să se destupe!

Fraza s-a proiectat în somnul meu. Doar ce mă învelise mama cu pătura de lână, că un vis urât veni să mă chinuiască: o măgăoaie de chiuvetă, cât o piscină de la băile turcești din Bašćaršija², mi s-a înfățișat, cu o cârpă de spălat vasele înăuntrul ei. De departe am zărit apropiindu-se un necunoscut; trebuia să destup chiuveta. Apa curgea din robinet, deja dădea pe dinafară și începea să-mi umple capul. Eram treaz, pe deplin conștient, dar nu-mi puteam mișca mîinile. Am sfârșit urlînd, trezindu-mă în toiul nopții înotînd în propria sudoare, cum ar fi spus Zviždić, vecinul.

1. Cotidian sârb, fondat în 1953.

2. Cartier turcesc din Sarajevo.

— Ce e, puiule? m-a întrebat mama. De ce-ți bate inima așa de tare?

Cum să-i spun cât de tare mă zguduise cuvintele tatei?

— Te rog, spune-i lui Braco să mă lase-n pace, m-am smiorcăit în timp ce mama mă strângea în brațe, să mă liniștească.

— Dar, Aleksa, la urma urmei nu-ți vrea decât binele!

Dintr-odată am înțeles sensul expresiei „Drumul spre iad e pavat cu intenții bune“. Să dea Dumnezeu ca Braco să nu dea pe dinafară de așa ceva.

— Vezi?

Arăta cu degetul spre buricul meu.

— Da. Și?

— E poarta sufletului tău.

— Buricul... poarta sufletului! Nu mai râde de mine!

— Vorbesc serios. Cărțile sunt hrana sufletului.

— Atunci n-am nevoie de suflet.

— Nu se poate trăi fără suflet.

— Dar sufletul... se fărâmițează?

— Nu, dacă vrei să nu se micșoreze, trebuie să citești.

M-a gădilat și m-a făcut să zâmbesc; dar asta nu însemna că mă lăsam fraierit de poveștile ei despre suflet.

— Încă nu sunt bărbat.

— Cum așa?

— Ești bărbat când ești mare!

Departa de mine ideea să mă cert cu mama, probabil pentru că eram sigur că am dreptate.